

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA
ISTORIJOS INSTITUTAS
LIETUVOS TSR ISTORIJOS PROBLEMINE MOKSLINE TARYBA

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1984 METAI

VILNIUS „MOKSLAS“ 1985

INSTITUTE OF HISTORY
OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF THE LITHUANIAN SSR
THE SCIENTIFIC PROBLEM BOARD
OF THE HISTORY OF THE LITHUANIAN SSR

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1984

VILNIUS

1985

INSTITUT FÜR GESCHICHTE
DER AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER LITAUISCHEN SSR
PROBLEMISCHER-WISSENSCHAFTLICHER RAT
FÜR GESCHICHTSFORSCHUNG DER LITAUISCHEN SSR

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1984

VILNIUS

1985

АКАДЕМИЯ НАУК ЛИТОВСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ ИСТОРИИ
НАУЧНЫЙ СОВЕТ ПО ПРОБЛЕМАМ ИСТОРИИ
ЛИТОВСКОЙ ССР

ЕЖЕГОДНИК
ИСТОРИИ
ЛИТВЫ

ГОД 1984

ВИЛЬНЮС «МОРСЛАС» 1985

63.3(2L)
Li 237 .

Redakcinė kolegija:

Bronius VAITKEVICIUS (vyr. redaktorius), Alfonsas EIDINTAS, Mečislovas JUCAS,
Vytautas MERKYS, Vacys MILIUS, Leonas MULEVICIUS, Rita STRAZDŪNAITE
(sekretorė), Tamara TARŠILOVA, Adolfas TAUTAVIČIUS, Irena VALIKONYTE, Regina
ZEPKAITE (vyr. redaktoriaus pavaduotoja)

Išleista LTSR MA Istorijos instituto užsakymu

L 0505040000—229 Z—85
M854(08)—85

© LTSR MA Istorijos institutas, 1985

ARCHYVŲ SAUGYKLOSE

LIETUVOS EVANGELIKŲ REFORMATŲ SINODO ARCHYVAS

Lietuvos evangelikų reformatų sinodo archyvą sudarė Lietuvos evangelikų reformatų sinodas, gyvavęs XVI—XX a. Vilniuje, Biržuose, Kėdainiuose, Slucke. Rankraštinių istorinių aktų ir dokumentų rinkinį Lietuvos TSR valstybinė respublikinė biblioteka gavo apie 1946 m. ir sudarė atskirą fondą (VRBR F 93). Archyvui priklauso per 2000 vienetų unikalų istorinių aktų rinkinių, pavienių istorinių aktų ir dokumentų originalų, nuorašų, išrašų iš Vyriausiojo tribunolo, įvairių vietovių pilies ir teismų aktų knygų, rankraščių, laiškų nuo 1413 iki 1938 m. sen. slavų, lenkų, iš dalies lotynų, vokiečių ir rusų kalbomis. Archyvas teikia vertingų žinių apie reformaciją, to meto švietimą, mokyklas, socialinius ir konfesinius santykius, architektūros paminklus (kultū pastatus), vardažodžius, medžiagos vietovių istorijai. Fondas nenuoseklus, neišsamus. Be keleto unikalų ir itin vertingų sinodo, sesijų aktų rinkinių, kiek gausesnė medžiaga apie Biržus, Kelmę, Kėdainius, Šiluvą, Švobiškį; apie daugelį kitų reformacinio judėjimo vietovių informacija gana fragmentiška, o kartais tėra vienas kitas dokumentas ar aktas. Apskritai archyvo medžiaga paliečia per 100 Lietuvos ir Baltarusijos vietovių. Rankraščiai dar nesutvarkyti, t. y. be nuolatinės numeracijos, buvo plačiai panaudoti respublikos, sąjungos ir užsienio mokslininkų darbuose, kuriuose nurodomas laikinas šifras, t. y. fondo kartono numeris. Archyvas sutvarkytas 1980—1981 metais. Rankraščius aprašė O. Matusevičiūtė, A. Vaišvila, iš dalies V. Vilnonytė, J. Zebrytė.

Kaip žinoma, reformaciniame judėjime buvo atskiros srovės ir kryptys (liuteronai, kalvinistai, arijonai ir kt.); šioje apžvalgoje jie daugiausia vadinami evangelikais reformatais arba sutrumpintai — ER.

PRIVILEGIJOS, FUNDACIJOS LIETUVOS EVANGELIKŲ REFORMATŲ BENDRUOMENĖMS (1557—1766).

Zygimanto Augusto (1557), Vladislavo IV (1633), Jono Kazimiero (1649), Mykolo Višnioveckio (1669), Jono III (1674), Augusto II (1699), Augusto III (1739), Stanislovo Augusto (1766) privilegijų dėl tikėjimo laisvės, tolerancijos, LDK didikų ir bajorų fundacijų Vilniaus, Zemaitijos, Užnerio, Baltarusijos distriktų evangelikų bendruomenėms nuorašų, išrašų iš Vyr. tribunolo, įvairių teismų, pilies aktų knygų rinkiniai. Radvilų

fundacijos ir kuraciniai raštai Užnerio, Baltarusijos, Zemaitijos distriktų ER bendruomenėms (1631—1743).

(Fundacijos atskiroms Lietuvos ir Baltarusijos reformatų bendruomenėms sudėtos pagal vietas.)

LER VEIKLOS NUOSTATAI, INSTRUKCIJOS (1638 m.—XX a.)

LER PROVINCIJOS SINODO IR DISTRIKTŲ SINODŲ SESIJŲ AKTAI, PROTOKOLAI (1640—1862). 1676—1709, 1766—1785, 1786—1800, 1801—1811, 1813—1823, 1824—1862 m. provincijos sinodo unikalūs rinkiniai ir jų nuorašai. Distriktų sinodų sesijų aktai (1640—1744). Zemaitijos distrikto sinodo 1640—1692 m. sesijų, įvykusių Siluvoje, Kelmėje, Kėdainiuose, ir 1719—1744 m. sesijų, įvykusių Kėdainiuose, aktų unikalūs rinkiniai. Baltarusijos distrikto sinodo sesijų, įvykusių Minske ir Ziupronyse, pavieniai aktai (1668—1670). Naugarduko distrikto sinodo sesijų atskirų memorialų nuorašai (1705—1774). Kiti pavieniai aktai (1691—1799).

LIETUVOS IR BALTARUSIJOS BAZNYČIŲ VIZITACIJŲ AKTAI (1667—1835). Aktų rinkiniai ir pavieniai aktai.

(Atskirų vietovių bažnyčių vizitacijų aktai sudėti pagal vietas.)

ŠVIETIMAS, MOKYKLOS. Bendrieji klausimai (1682—1829). Liudvikos Karolinos Radvilaitės nurodymai Užnerio distrikto superintendantui Mikalojui (Samueliui) Minvydui dėl reformatų tikėjimo skleidimo mokyklose, bažnyčiose, lietuviško katekizmo panaudojimo (1682); Augustos Radvilaitės raštas dėl algų nustatymo Užnerio distrikto mokyklų tarnautojams ir Augsburguro konfesijos Užnerio ir Zemaitijos distrikto kunigams (1736). Reformatų mokyklų veiklos tvarka ir istorija XVII—XVIII a. (1775, fragm., be pabaigos). LER edukacinės komisijos pranešimas ir kiti dokumentai apie pajamas iš valdų ir išlaidas Kėdainių, Svobiškio, Biržų, Salamiesčio, Nemunėlio Radviliškio, Zabludovo mokykloms (1786—1788). Mokyklų nuostatų projektas (1788), mokyklų mokytojų sąrašas (1802). Vladislavo Kurnatovskio pranešimas sinodui apie mokyklų būklę (1804). Vilniaus universiteto potvarkiai ir raštai dėl reformatų mokyklų (1809—1818).

(Atskirų vietovių mokyklų dokumentai sudėti pagal vietas.)

VALDŲ ADMINISTRAVIMAS. PAJAMOS IR IŠLAIDOS (1690—1842). Lietuvos evangelikų reformatų pajamų ir išlaidų suvestinių rinkiniai ir pavieniai aktai (1731—1821). Žemės valdų administravimo, išnuomojimo nuostatai, projektai, pranešimai apie surinktus mokesčius (1691—1842).

Lietuvos ir Baltarusijos ER vietovės pagal abėcėlę.

BALBIERIŠKIS (1612—1644). Jaroslavo Rapalovskio Golovčinskio fundacija, pagal kurią Balbieriškio reformatams pastatydina bažnyčią ir mokyklą, užrašo žemės iš Balbieriškio dvaro (1612). ER atstovų byla su Jaroslavo Rapalovskio Golovčinskio įpėdiniais dėl evangelikų bažnyčios priklausomybės ir funduotų žemių; bylos su katalikų klebonu Stanislovu Vitkevičium dėl ER klebonijos žemių savinimosi atskiri aktai (1632—1644). Bažnyčios 1642 m. dokumentų sąrašas. Klebonijos ir Nešeikių, Obalkiškių k. in-ventorius (1612).

BIRŽAI (1589—1931). (Žr. taip pat fundacijas, valdų administravimo dokumentus.) LDK lauko etmono Kristupo Radvilos privilegija, suteikianti Magdeburgo m. ir turgų teises Biržams (1589); fundacija, kuria Augsburguro konfesijos pamokslininkui Stanislovui Sudrovijui dovanoja Meilūnų ir Šalnakandžių k. žemes, pinigų sumas Biržų kalvinistų mokyklai, bažnyčiai, prieglaudos namams (1592). LDK etmono Kristupo II Radvilos raštas Biržų Augsburguro konfesijos tikintiesiems dėl teisės turėti savo bažnyčią, pamaldų tvarkos lietuvių, lenkų ir vokiečių k. (1636). Jonušo Radvilos potvarkis Biržų kunigaikštystės ir Biržų m. gyventojams ir Augsburguro konfesijos tikintiesiems dėl bažnyčios lankymo, prievolių ir duoklių bažnyčiai atidavimo (1650). Jonušo Radvilos ir Liudvikos Karolinos Radvilaitės kuraciniai raštai dėl mokyklos, prieglaudos, pamokslininko išlaikymo (1668, 1686, 1692); fundacija Biržų katalikų bažnyčiai (1692). Lukėnų dvaro laikytojo Kristupo Davidavičiaus (1653), Upytės raštininko Jono Vizgirdos (1683), Rygos pirklio

Distono (1700, 1709) ir kitų asmenų fundacijos Biržų reformatams. Biržų, Pabiržės, Papilio reformatų bendruomenių atstovų raštai Radvilų dvarų ekonomui Jonui Jurgiui Chvalkovskiiui, Noiburgo kunigaikščiui Karoliui Pilypui dėl Radvilų fundacijų nevykdymo, tikėjimo reikalų (1697—1718). Biržų reformatų santykiai su katalikais (1674—1801). Vilniaus vyskupo sufragano Mykolo Paco, Vilniaus vysk. Mykolo Zenkovičiaus ir Pabiržės klebono Andriaus Maciejevičiaus susirašinėjimas dėl katalikų bažnyčios teisėtumo Biržuose (1674—1675). Jono Jurgio Chvalkovskio raštas Vilniaus sinodui dėl Biržų ir Saimesčio kalvinistų menko religinių tiesų žinojimo (1687). Biržų kalvinistų atstovų, Radvilų laiškai Vilniaus sinodui, Vilniaus vysk. Mykolui Zenkovičiui dėl bažnyčios varpo, atiduoto restauruoti į Vilnių, ir katalikų mėginimo jį konfiskuoti (1732—1740). Bylos dėl 1749 m. katalikų pasisavintų dviejų kalvinistų bažnyčios varpų aktai (1750—1801). Biržų kalvinistų atstovų Jokūbo Felicijono Bukovskio, Nemunėlio Radviliškio pamokslininko Mykolo Čeravskio ir kitų asmenų byla su Papilio katalikų bažnyčios klebonu Andriumi Omiecinskiu dėl Papilio kalvinistų kun. Andriaus Močiulskio mirtino sumušimo (1751—1757). Paskiri aktai dėl katalikų ir evangelikų abipusių skriaudų, neteisėtų tikybinų paslaugų teikimo, evangelikų bažnyčios uždarymo, abipusė sutartis dėl tikėjimo statuso (1692—1797). LDK kardininko Karolio Radvilos potvarkis Biržų seniūni Pranciškui Komarovskiiui dėl Augsburgio konfesijos, liuteronų ir kito tikėjimo Biržų kunigaikštystės ir miesto gyventojų dalyvavimo katalikų bažnyčios pamaldose, atvykus dominikonams (1762), Biržų reformatų prašymai Vilniaus sinodui dėl teisės išsispausdinti giesmyną, katekizmą, Senąjį ir Naująjį testamentą lietuvių kalba (1837, 1840). Mokykla, švietimas (1827—1853). Biržų parapiinės mokyklos mokytojų pranešimai (1827—1846), mokinių sąrašai, jų žinių žiniaraščiai (1834—1853). Pajamos ir išlaidos, kiti ūkio dokumentai (1640—1820). Biržų ekonomijos 1705—1728 m. išlaidų apskaita reformatų ir katalikų bažnyčioms, mokyklai, prieglaudoms, dvarų tarnautojams išlaikyti. Biržų ER bendruomenės 1809—1925 m. pajamų ir išlaidų, bažnyčios 1905—1914 m. pajamų ir išlaidų apskaitos knygos. Raštvedybos ir kiti dokumentai (1887—1907). Pamokslai (1862—1931). Bažnyčios, klebonijos ir žemės valdų inventoriai (1688—1821).

DAINIŲ k. Raseinių pav. (1583—1798). Raseinių reformatų valdos — Dainių k. žemės įkeitimo, pardavimo įvairiems laikytojams dokumentai (1586—1790). Daratos Sėmetienės Dainių k. fundacija Raseinių kalvinistams (1601). Raseinių regento Dionyzo Mikuckio byla su evangelikų įgaliotiniu Adomu Zabiela dėl Dainių k. priklausymo evangelikams (1785—1798). Inventoriai (1583—1768), valdos planas (b. m., XVIII a. ?).

DELTUVA (1615—1848). Merklio Sėmetos ir Kristinos Sėmetienės dovanų aktas, kuriuo Deltuvos evangelikams užrašo Deltuvos dvarą (1615). Bresto maršalkos Jurgio Samsono Podberesko (1629) ir jo žmonos Daratos Podbereskienės (1638) fundacijos, pagal kurias Deltuvos evangelikams pastatydino mūro bažnyčią, mokyklą, prieglaudos namus, pamokslininkui ir mokyklai išlaikyti užrašė Kormužės (Kormuž) kaimą Naugarduko paviete. Zacharijaus Rimvydo (1650), Jono Nezabitausko (1720), Daratos Nezabitauskienės (1733), Jono Gruževskio (1756) ir kitų asmenų fundacijos. Fundacijų 1629—1836 m. Deltuvos bažnyčiai apyrašas (1839). Deltuvos evangelikų, jų globėjų raštai sinodui dėl bažnyčios priežiūros, remonto (1727—1848). Deltuvos bažnyčios, klebonijos, mokyklos ir žemės valdų inventoriai, pajamų apyskaitos (1650—1789).

DUBINGIAI (1650—1693). Boguslavo Radvilos ir Dubingių kalvinistų kunigo Motiejaus Krasnoveckio laiškai pinigų ir ūkio reikalais (1650—1668). Evangelikų bažnyčios reikmenų sąrašas (1688). Vilniaus vysk. Konstantino Bžostovskio raštas (pagal Dubingių klebono Samuelio Adomavičiaus laišką), kuriuo diecezijos kunigams įsakė trukdyti kalvinistams atlikinėti apeigas (1689). Liudvikos Karolinos Radvilaitės dovanų aktas Dubingių ir Svėdasų evangelikų bendruomenėms (1693). Bažnyčios inventorius (1684).

GĖLUVA (1620—1701). Gėluvos kalvinistų globėjos Kristinos Kenstortienės byla su Žemaičių vyskupu Stanislovu Kiška dėl Gėluvos reformatų bažnyčios sudėginimo (1620). ER raštai Vilniaus sinodui dėl bažnyčios užpuolimo, pamokslininko (1646). Byla su Eufrozina Kenstortiene dėl bažnyčios priklausymo kalvinistams, bažnyčiai padarytos žalos (1677—1701). Bažnyčios žemės ir klebonijos inventoriai (1634—1655).

GRUZDZIAI (1624—1769). (Zr. taip pat Krasnagališkė-Paraudžius, Siluva.) Kristupo Gruzdžio ir jo žmonos Onos Kiaunorytės-Gruzdienės fundacija, pagal kurią pastatė Kiaunorių evangelikų bažnytelę, užrašė 4 valakus Mižučių k. žemės ir bažnyčią paskyrė Gruzdžių evangelikų globai (1625). Jokūbo Jacevičiaus Kiaunorio Pašimšės žemių fundacija Gruzdžių kalvinistams (1626). Gruzdžių ir Krasnagališkės-Paraudžių kalvinistų

bažnyčių sudegimo bylos paskiri aktai (1698—1700). Gruzdžių ir Šiluvos ER atstovų byla su Gruzdžių dvaro laikytojais Jonu Vaitiekum, Jonu ir Dominyku Bagdonavičiais dėl skolos Gruzdžių ir Šiluvos kalvinistams (1664—1731). Gruzdžių dvaro inventorius (1769).

KAREIVISKĖS arba **KAPČISKĖS**, Trakų pav. (1491—1840). (Zr. taip pat Šilėnus.) Vilniaus ER valdos — Kareiviškių žemės — priklausymo Andrejui Aleksandravičiui, Jurgui Chreptavičiui, Onai Chreptavičiūtei-Podcentskovskienei, Bogušui Kapčuii dokumentai (1491—1581). Onos Petkevičiūtės-Kapčiuvienės Kareiviškių dvarelio fundacija Vilniaus evangelikams (1606). Kareiviškių dvarelio įkeitimo pagal užstato teisę dokumentai, nuomos sutartys (1660—1806). Kapčiškių palivarko, Šilėnų evangelikų valdos, nuomos sutartys, bylų dėl žemės ribų su Šilėnų dvaru, Zaslių seniūnija aktai, mokesčių kvitai (1776—1840). Kareiviškių-Kapčiškių dvaro su Beičių, Mančių, Kapčiškių kaimais inventorai (1631—1811).

KĖDAINIAI (1596—1847). (Zr. taip pat fundacijų, privilegijų, sinodų sesijų rinkinius.) Kėdainių evangelikų bendruomenės 1628—1663, 1664—1717 m. sesijų aktų unikalūs rinkiniai, 1729—1731 m. sesijų protokolų nuorašai, pavieniai 1695, 1731 m. sesijų aktai. LDK etmono, Vilniaus vaivados Kristupo Radvilos ir Vilniaus vysk. Eustacho Valavičiaus sutartis (1627), kurią Kėdainių katalikams gražinama bažnyčia ir jos valdos, ir kiti dokumentai tuo reikalu (1627—1629). 1629 m. įrašo Kėdainių senosios evangelikų bažnyčios varpe ir virš bažnyčios durų apie fundatorių Kristupą Radvilą nuorašas. Boguslavo Radvilos raštai, patvarkymai evangelikų ir katalikų reikalais (1666—1668); Liudvikos Karolinos Radvilaitės fundacija vokiečių liuteronų bažnyčiai (1687). Jeronimo Karolio Liaudansko 1731 m. fundacija Kėdainių, Svėdasų evangelikų ir Zėmių katalikų bažnyčioms iš Zėmeliškių-Pažėmių Palankesių dvaro, Kauno pav., ir Panemunio dvaro, Ukmergės pav., ir ER atstovų byla su Ona Liaudanskiene ir jos sūnumis dėl fundacijų (1745—1754). Evangelikų bažnyčios dviejų varpų įrašų apie Jurgį Radvilą, varpų išliejimą 1764 m. ir jų meistrą Mikeliją Dornmanį nuorašai (XIX a. pab.?). Evangelikų ir katalikų santykiai (1701—1743). ER pastangos neleisti įsikurti karmelitams Kėdainiuose; Zėmaičių vysk. Antano Tiškevičiaus raštas, kuriuo draudžiamas evangelikų tikėjimas; abipusiai smurto aktai ir kt. ER kasos išlaidų apyskaita (1723). Kėdainių gyventojų (evangelikų ir moksleivių) sąrašas (1792). Evangelikų bažnyčios šviniųjų daiktų, paimtų karo reikalams, sąrašas, ir sinodo aktas dėl bažnyčios varpo dovanojimo karo reikalams (1794). Švietimas, mokykla (1646—1847). Boguslavo Radvilos ir Zemaitijos distrikto superintendantą Jono Božimovskio laiškas Kėdainių mokyklos reikalais (1660—1668). Kėdainių gimnazijai 1732—1736 m. išmokėtų pinigų revizijos aktas. Pranešimai apie mokyklų darbą, pamokų tvarkaraščiai, mokinių sąrašai ir jų žinių žiniaraščiai (1785—1846). Kėdainių pavieto mokyklos istorija nuo įkūrimo iki 1821 m., parašyta Rapolo Daunoro (po 1821 m.). Trumpa Kėdainių ir Slucko mokyklų istorijos apžvalga (fragm., po 1824 m.). Atsiminimai apie Kėdainių pav. mokyklą (1803?). Įvairūs kiti aktai ir dokumentai (1596—1827). Kėdainių magistrato sprendimas plėšikavimo byloje (1596). Boguslavo Radvilos raštas Kėdainių magistrui dėl namo paskyrimo turgaus mokesčiams rinkti (1666). Kėdainių vaistinės įsteigimo privilegija (1691). Raštai Kėdainių stačiatikių cerkvės reikalais (1809, 1827). Kėdainių miestiečių parodymai apie mūro name rastą lobį (1753). Aktas apie auksinių dukatų radimą Kristupo Radvilos karste evangelikų bažnyčioje (1827). Klebonijos inventorius (1623).

KELMĖ (1610—1843). Kelmės kalvinistų bažnyčios 1768—1797 m. sesijų ir 1738—1764 m. vizitacijų pavieniai aktai. Jurgio Gruževskio ir jo žmonos Sofijos Gruževskienės nuostatai valdų gyventojams dėl priverstinio kalvinistų bažnyčios ir mokyklos lankymo (1610); dovanų aktai, kuriais dovanoja du dvarus Laukuvoje (1615). Teodoros Gruževskienės-Oginskaitės, Uršulės Gruževskienės, Jokūbo, Jono, Marcijono Gruževskių, Stanislovo Progulbickio dovanų aktai (1695—1843). 1615—1754 m. fundacijų dokumentų sąrašas (1795). ER atstovų, Sofijos Gruževskienės, Jurgio, Jokūbo, Marcijono, Juliaus ir kitų Gruževskių raštai, laiškas Vilniaus sinodui Kelmės kalvinistų bažnyčios konfesiniais, kuraciniais, bažnyčios remonto reikalais (1624—1832). Bažnyčios pajamų aprašymas (1767), reikmenų sąrašas (1816), mokesčių kvitai (1802—1838). Bažnyčios, klebonijos, Kelmės dvaro ir jo palivarkų inventorai (1622—1832).

KRASNAGALISKĖ arba **PARAUDZIAI** (1584—1835). (Zr. taip pat Gruzdžius.) Stanislovo Semetos fundacija, kurią Saukėnų pamokslininkui užrašo 6 valakus žemės Krasnagališkėje (1584). Kotrynos Karpinės Rimučių k. (1631) ir Krasnagališkės palivarko (1639) fundacijos Krasnagališkės kalvinistams. Kotrynos Karpaitės-Semetienės

piniginė fundacija bažnyčiai, mokyklai, našlaičių namams (1649), Silo Padubysio palivarko dovanų aktas (1655). Andriaus Pzistanovskio ir jo žmonos (1634, 1644, 1647), Jono Pzistanovskio (1694), Magdalenos Valatkevičienės (1710) dovanų aktai. Jono Semetos, Krasnagališkės pamokslininko Kasparo Jonavičiaus, Danieliaus, Samuelio ir Gideono Goiškių Kasperavičių, Jono Serpskio ir kitų asmenų Krasnagališkės dvaro, jo ūkių pardavimo, įkeitimo pagal užstato teisę dokumentai (1597—1642). ER byla dėl Krasnagališkės ir Gruzdžių reformatų bažnyčių sudegimo (1697—1699). Bažnyčios 1584—1639 m. ir bylų dėl žemės valdų 1584—1826 m. dokumentų sąrašai (1644, 1834—1835). Pranešimai, raštai Vilniaus sinodui apie Krasnagališkės palivarko ūkinę padėtį, nuomos sutartys (1732—1821). Trumpa bažnyčios istorija (b. m., XIX a.?). Krasnagališkės palivarko su Rimučių, Čeprečiškės kaimais inventoriai, revizijų aktai (1631—1803), palivarko planai (1823—1828).

LINKUVA (1635—1716). Jeronimo Puzinos fundacija, kuria Linkuvos ir Plonėnų kalvinistų bažnyčioms užrašo kasmetinę duoklę iš Linkuvos dvaro, Jaciūnų ir Burniškių k. (1655); Esteros Puzinienės Jaciūnų ir Burniškių kaimų dovanų aktas Linkuvos evangelikams (1674). Upytės pav. pataurinininkio Jeronimo Puzinos byla su ER atstovais dėl funduotų Jaciūnų ir Burniškių k. (1690—1697). Bažnyčios ir klebonijos inventoriūs (1663).

MANKIŠKIAI (1644—1706). Vilniaus, Šiluvos sinodų, Kelmės pamokslininko Jono Litomirskio raštai Mankiškių kalvinistų koplyčios fundatoriui Krizostomui Gorskiiui dėl konfesinių ir ūkio reikalų (1644—1650). K. Gorskio fundacija, pagal kurią bažnyčiai užrašo Antininkų palivarką ir 500 zlotų (1649). Bažnyčios reikmenų 1665 m. apyrašas. Jono Gruzevskio, Kazimiero Haslerio laiški, raštai dėl Mankiškių bažnyčios tikybinį reikalų, ekonominės padėties, bažnyčios remonto (1706).

MINSKAS (1596—1838). Kunigaikščio Jarošo Žižemskio fundacija, kuria Minsko evangelikams užrašo namą, žemės sklypą Minske (1596). Aleksandro Masalskio, Jono Janovskio fundaciniai aktai (1637, 1638). Stanislovo Augusto privilegija, kuria Minsko vaivada Jonui Hilzenui dovanoja Tulenmuizės (Tulenmuyza) žemes Infiliantuose (1768). Minsko evangelikų bažnyčios žemės sklypų, namų pardavimo, įkeitimo pagal užstato teisę dokumentai (1606—1795). 1515—1836 m. jurisdikcijų žiniaraštis (1838). Bažnyčios žemės inventoriai (1785, 1789).

NAUJAMIESTIS (1583—1877). (Zr. taip pat Nociagalą, fundacijas.) LDK kanclerio Eustacho Valavičiaus potvarkis dėl privalomo kalvinistų bažnyčios lankymo, neturtingų mokinių šelpimo (1583), fundacija Naujamiesčio mokyklai steigti (1592). Kristupo Radvilos raštas dėl kalvinistų mokyklos ir klebonijos Naujamiestyje statybos (1604). Boguslavo Radvilos raštas dėl piliečių prievolių kalvinistų bažnyčiai (1640). Jono Sicinskio (Sisinskio) Nociagalos k. ir pinigų mokyklai, prieglaudos namams fundacija (1615). Jonušo Radvilos (1649), Jono Lukianskio (1702) ir kitų asmenų fundacijos kalvinistų mokyklai, bažnyčiai, senelių prieglaudai. LDK etmono Mikalojaus Kazimiero Paco universalas, draudžiantis karines revizicijas Naujamiesčio evangelikų valdose, raštas dėl Pamušio ir Naujamiesčio bažnyčių turto globos (1677). Liudvikos Karolinos Radvilaitės kuraciniai raštai (1681, 1686) ir fundacija (1687). Evangelikų santykiai su katalikais (1681—1766). Skundas dėl tikybinų apeigų pažeidimų, mišrių tikybos požiūriu vedybų, raštai dėl smurto veiksmų, draudimo remontuoti kalvinistų bažnyčių ir kt. Valdų nuomos sutartys, padūmės, rekrūtų mokesčiai (1807—1877). Mokyklos mokinių žinių žiniaraščiai (1843—1847). Bažnyčios reikmenų ir žemės valdų — Nociagalos k. — inventoriai, revizijų aktai (1670—1816), valdų planas (1857).

NEMUNELIO RADVILISKIS (1667—1899). (Zr. taip pat Biržus, Svėdasus, fundacijas.) Boguslavo Radvilos raštas, nustatantis algą Nemunelio Radviliškio kalvinistų bažnyčios pamokslininkui (1667). Liudvikos Karolinos Radvilaitės fundacija Biržų ir Nemunelio Radviliškio evangelikams (1687). Evangelikų santykiai su katalikais (1690—1786). Katalikų smurto aktai kalvinistų bažnyčioje, tikybinų santykių pažeidimai, ER atstovų (Adomo Zabelos ir kt.) byla su Biržų katalikų bažnyčios klebonu Pranciškum Rubavičium dėl evangelikų kapinių užėmimo ir priklausymo ir kt. Vilniaus sinodo kreipimasis į evangelikų bendruomenes dėl rinkliavos sudegusiai Nemunelio Radviliškio bažnyčiai atstatyti (1790). Mokyklos mokinių žinių žiniaraščiai (1826—1853). Bažnyčios turto ir jos valdų inventoriai (1705—1844), planai (1785, 1834).

NOCIAGALA (1691—1886). (Zr. taip pat Naujamiestį.) Užnerio distrikto evangelikų prokuratoriaus Jurgio Kaminskio ir kitų evangelikų atstovų byla su LDK etmono Kazimiero Sapiegos Paškonių valdos valdytoju dėl Nociagalos palivarko žemės ribų (1691—

1695). Rekrūtų ir kitų ūkio mokesčių kvitai, valdos nuomos sutartys (1797—1886). No-ciagalos palivarko ir kaimo inventoriai, revizijos aktai (1777—1826).

PAMŪŠIS arba **BALSIAI** (1509—1826). Žemės laikytojų Mikalojaus ir Petro Butke-vičių, Baltramiejaus Levono, Jurgio Jaugelio ir kitų asmenų Pamūšio dvaro įkeitimo pagal užstato teisę, pardavimo dokumentai (1509—1688). Sebastijono Jaugelio (1623), Jurgio Jaugelio (1649) fundacijos Pamūšio ir Vilniaus reformatų bažnyčioms, prieglaudos na-mams. Kalvinistų bažnyčios, klebonijos inventorių, revizijos aktų, nuomos sutarčių rin-kiny (1649—1826).

PANOTERIAI (1584—1700). Žemės laikytojų Povilo Liutkevičiaus, Simono Senke-vičiaus, Mykolo Zvakelevičiaus Panoterių dvaro įkeitimo pagal užstato teisę, pardavimo dokumentai (1584—1596). Simono Senkevičiaus fundacija, kuria Panoterių dvare steigia kalvinistų bažnyčių ir užrašo dvaro žemių (1600, 1610). Byla su Zacharijum Senkevičium dėl fundacijų (1625—1643). Kiti pavieniai aktai (1639—1700).

PAPARČIAI (1564—1807). (Žr. taip pat Šilėnus.) Paparčių žemės laikytojų Kas-paro Stanevičiaus, Aleksandro Radziminškio, Mykolo Zaleskio žemių pardavimo, įkeitimo pagal užstato teisę dokumentai (1564—1787). Stanislovo Sorokos fundacija pinigais iš Paparčių dvaro Šilėnų evangelikų bažnyčiai (1645). Bylos su M. Zaleskiu ir kitais as-menimis dėl Paparčių dvaro žemės ribų aktai (1799—1800). Bažnyčios valdų inventoriūs (1693).

PAPILIOS (1687—1880). (Žr. taip pat Biržus, Svėdasus, Nemunėlio Radviliškį.) Liud-vikos Karolinos Radvilaitės fundacija Papilio ir Salamiesčio kalvinistams (1678). Kal-viristų santykiai su katalikais (1718—1782). Byla su Biržų katalikų bažnyčios klebonu Baltramiejum Antanu Rybinskiu ir kitais dėl katalikų pastangų atimti iš kalvinistų baž-nyčių (1718—1782), smurto aktai bažnyčioje (1766). Pamokslininko Petro Balceravičiaus pranešimai sinodui apie Papilio bažnyčios ūkinę padėtį (1722, 1723). Parapinės kalvi-nistų mokyklos žiniaraščiai (1829—1853). Žemės sklypų pirkimo, įkeitimo pagal užstato teisę ir kiti ūkio dokumentai (1825—1880), klebonijos inventoriai (1696—1821). Papilio bažnyčios piešinys (b. m., XIX a. pr.?).

PAŠUŠVYS (1563—1704). Zemaičių tijąno Mykolo Šimkevičiaus fundacija Pašušvio reformatų bažnyčiai (1563). Sofijos Vnučkienės dovanų aktai, kuriais Pašušvio kalvinis-tams užrašomi Bagdoniškių palivarkas, Minaičių-Pagumerčių, Kaščiukiškių, Vedreikių kaimai, įvairios pinigų sumos (1573, 1589, 1593, 1602). Klebonijos su Vedreikių, Minaičių kaimais inventoriai (1622—1664).

PLONĖNAI arba **NOREIKAI** (1568—1829). (Žr. taip pat Linkuvą.) Upytės pav. kompromisinio teismo dekretas Ploniauskų byloje dėl smurto akto Plonėnų dvare (1568). Upytės maršalkos Jeronimo Puzinos ir jo žmonos Esteros Puzinienės dovanų aktai, ku-riais Plonėnų kalvinistų bažnyčiai užrašomos pinigų sumos iš Linkuvos dvaro, Noreiko-nių k. (1655, 1672). Infliantų pakamorio Jono Borcho, medžioklio Otono Grotaus bylos su Užnerio distrikto evangelikų bažnyčių kuratoriais dėl Plonėnų dvaro ir Noreikonų k., Noreikų palivarko žemės ribų (1743—1799). Noreikų palivarko — evangelikų valdos — nuomos sutartys (1797—1835). Bažnyčios, klebonijos ir Noreikų palivarko inventoriai (1682—1829).

RASEINIAI (1629—1798). (Žr. taip pat Dainius.) Raseinių ER sinodo 1616—1784 m. kanonų, memorialų sąrašas (XVIII a.?). Jono ir Jurgio Bilevičių, Mikalojaus Minvydo, Jono Žarembos ir kitų asmenų raštai, pranešimai Vilniaus sinodui apie konfesinius rei-kačius, bažnyčios ūkinę padėtį (1629—1747). Žemės sklypų, namų pardavimo, įkeitimo pagal užstato teisę dokumentai (1630—1798). Klebonijos su Dainių, Zalpių k. invento-riūs (1700).

SALAMIESTIS (1650—1838). Jonušo Radvilos raštas dėl Salamiesčio reformatų pa-mokslininko Kasparo Lachnickio algos (1650). Liudvikos Karolinos Radvilaitės fundacija Papilio ir Salamiesčio evangelikams (1687). Žemių apmatavimo aktai, nuomos sutartys, mokesčių kvitai (1792—1838). Salamiesčio bažnyčios, klebonijos, dvaro inventoriai, re-vizijų aktai (1688—1810).

SEIRIJAI (1729—1799). Seirijų reformatų susirašinėjimas su Prūsijos valdžios at-stovais dėl paramos, bažnyčios restauravimo ir naujos statymo, teisių į Pramiežių valdą (1729—1796). Frydricho Vilhelmo potvarkis dėl Seirijų evangelikų valdų — Sventežerio, Kardamakščių ir kitų žemių — prijungimo prie Prūsijos (1799).

SELCAI, Bresto pav. (1476—1803). Mišos Vištartovičiaus fundacija, kuria steigiama Selcų katalikų bažnyčia (1476). Lucko vysk. Boguslavo Radošovskio, Boguslavo Radvilos laišakai, raštai dėl katalikų bažnyčios steigimo ir aprūpinimo turtais, dėl evangelikų baž-

nyčios globos (1635—1669). Kazimiero Sapiegos garantinis raštas dėl Selcų reformatų bažnyčios veiklos laisvės (1693). ER bendruomenės atstovų raštai Vilniaus sinodui dėl paramos bei bažnyčios ekonominės padėties (1754—1803).

SERVECIUS, Ašmenos pav. (1622—1678). Minsko žemės teisėjo Levo Ragozos ir jo žmonos Katerinos dovanų aktas, palikimas testamentu Servečiaus reformatų bažnyčiai (1622, 1625). L. Ragozos ir kitų asmenų laišškai Vilniaus sinodui dėl pamokslininko Servečiaus bažnyčiai (1622—1624). ER atstovų byla su L. Ragozos įpėdiniu Miroslavu Ragoza ir kitais asmenimis dėl Levo Ragozos fundacijų (1632—1678). Bažnyčios inventoriai (1653, 1654 ir b. m.).

SVEDASAI (1664—1802). (Zr. taip pat fundacijas, Biržus.) ER atstovų raštai Boguslavui Radvilai, Liudvikai Karolinai Radvilaitėi konfesiniais ir ūkio reikalais (1664—1670). Svėdasių katalikų klebono Laurencijaus Jonavičiaus ir Radvilų dvarų ekonomo Stanislovo Nezabitauskio susitarimas dėl katalikų ir kalvinistų prievolių bažnyčioms, tarpusavio ginčų sprendimo, katalikų pretenzijų į kalvinistų bažnyčią (1670, 1673). Bažnyčios reikmenų sąrašas (1700) ir žemės aprašymas (1802).

SVIRONYS, Ašmenos pav. (1413—1642). Kunigaikščio Petro Pecko fundacija, kuria Svironių dvare steigiama katalikų altarija (1413). Povilo Progulbickio dovanų aktas, kuriuo kalvinistų mokyklai ir prieglaudos namams užrašo Ašmenos pav. Soročės palivarką, Jackūnų (Jackuny), Paškūnų (Paszkony) ir Pigalės (Pigalie) kaimus. ER atstovų byla su katalikais dėl kalvinistų bažnyčios apiplėšimų, katalikų bažnyčios turtų, teisės į Jackūnų k. ir kt. (1564—1626).

SVISLOČĖ, Ašmenos pav. (1636—1741). Dancigo miestiečių Rudolfo ir Danieliaus Vonder Rėnenų raštas, kuriuo Pajūrio seniūni Krišpinui Kiršenšteinui pagal užstato teisę įkeičia Svisločės miestelį ir dvarą (1636). Plungės seniūno Kazimiero Krišpino Kiršenšteino Dobra Volios palivarko įkeitimo raštas (1707); jo ir jo žmonos bylos su Volkovysko pav. valdytojais dėl mokesčių už prekybą pilstomaisiais gėrimais Svisločės miestelyje (1723—1741).

SILĖNAI (1574—1839). (Zr. taip pat Daumantiškius, Medinus, Kareiviškes, Mančiūnus.) Brolių Foltyno ir Mikalojaus Tolvaišų tarpusavio susitarimo raštas dėl Paparčių, Silėnų, Dainavos žemių pasidalijimo (1574). Žemaičių kašteliono Adomo Tolvaišos ir jo žmonos Marinos fundacijos, kuriomis Silėnų ir Vilniaus reformatams dovanoja Silėnų dvarą su Paparčių, Daumantiškių, Gegužinės palivarkais, Petrušonių k. ir įpareigoja steigti evangelikų bažnyčią, išlaikyti mokytoją (1628, 1629, 1635). Marinos Tolvaišienės Silėnų dvaro žemių sukeitimo su Jono Alfonso Liackio ir jo žmonos Joanos Tolvaišaitės Draitvos dvaro žeme Lydos pav. aktas (1629). ER bendruomenės atstovų bylos su Zaslių seniūnija, Gegužinės, Mančiūnų, Beičiūnų, Žubiškių dvarų ir palivarkų valdytojais dėl Silėnų dvaro žemės ribų (1683—1825), dėl pabėgusių valstiečių (1778). Byla su Joana Liackiene dėl teisių į Silėnų dvarą ir jo palivarkus (1647). 1720—1734 m. išlaidų Silėnams po maro atstatyti apskaita (1734?). Dvaro nuomos sutartys, činšo ir padūmės mokesčių kvitai (1741—1839). Dvaro 1519—1788, 1805 m. dokumentų sąrašai (1788, 1805). Petrušonių k. bityno sunaikinimo aktas (1796). Silėnų dvaro ir jo palivarkų, kaimų inventoriai, revizijos aktai (1629—1825).

SILUVA (1591—1722). (Zr. taip pat Griežę, Gruzdzius, sesijų aktus.) Merkelio Zavišos Siluvos palivarko ir miestelio su bažnyčia pardavimo Sofijai Vnučkienėi aktas (1591). Sofijos Vnučkienės fundacija Siluvos kalvinistams, kuriems dovanoja Siluvos dvarą, miestelį ir Pašakarnio palivarką, steigia paparinę mokyklą (1592). Lydos išdinininko Kristupo Kenstorto fundacija, kuria užrašomas Minaičių k. (1698). Vilniaus sinodo raštai, įgaliojimai Henrikui Putkameriui dėl Griežės, Siluvos ir Krasnagališkės reformatų bažnyčios globos (1712, 1722). ER santykiai su katalikais (1602—1706). Žemaičių vysk. Merkelio Giedraičio bylos su Sofija Vnučkienne aktais; Varnių kanauninko, Raseinių ir Siluvos klebono Jono Kazakevičiaus byla su Siluvos kalvinistais dėl užimtos katalikų bažnyčios ir jos turtų (1602—1625), keletas bylos dėl katalikų kryžiaus peršovimo aktų (1669). Siluvos dvaro ir Pašakarnio palivarko inventoriai (1664, 1686).

SVENTONISKIS (1682—1839). Liudvikos Karolinos Radvilaitės dovanų aktas, kuriuo Kėdainių raštininkui Petriui Kochanskiui ir jo žmonai dovanoja 3 valakus žemės Sventoniškyje (1682). Sventoniškio palivarko nuomos sutartys, mokesčių kvitai (1705—1839), revizijos aktai (1705—1829).

SVOBIŠKIS (1579—1897). ER sinodo sesijos nutarimas dėl ūkio ir konfesijos (1737). Martyno Svobos ir jo sesers Elžbietos Kelpšienės Pamušio, Pajstrio, Svobiškio, Rodų dvarų pasidalijimo aktas (1579). Martyno Svobos dovanų aktas, kuriuo Svobiškio dvarą

užrašo Svobiškio kalvinių mokyklai, bažnyčiai ir prieglaudos namams (1606). Jarošo ir Kasparo Svobų raštas, patvirtinantis Martyno Svobos fondaciją (1611). Užnerio distrikto atstovų Jono Puzinos ir kitų asmenų byla su Mikalojumi Svoba, nepripažintu Martyno Svobos sūnumi, dėl teisių į Svobiškį. Aktų rinkiniai ir pavieniai aktai (1606—1612). Paskiri Jeronimo Puzinos bylos aktai su ER atstovais Simonu Zabiela, Samueliu Bitneriu dėl Svobiškio dvarui daromos materialinės žalos (1692—1696). Evangelikų persekiojimai dėl tikėjimo ir jo išpažinimo (1701—1762). Bylos aktai dėl Svobiškio valstiečių, pabėgusių pas Kražių jėzuitus (1712—1718). Svobiškio dvaro įkeitimo pagal užstoato teisę, bylų dėl žemės ribų aktai, nuomos sutartys (1708—1881). Gabrieliaus Balčiausko ir kitų kalvinių siūlymai Vilniaus sinodui valstiečių ekonominei padėčiai gerinti, dėl galimybės parapijos žmonėms gydytis Joniškėlio ligoninėje (1820, 1824, 1832). Parapinės mokyklos mokinių žinių žiniaraščiai (1826—1852). Pamokslai (1895—1897). Svobiškio dvaro, klebonijos, bažnyčios inventoriai ir revizijos aktai (1606—1841), planai (1824, 1827).

VENCAVAI (1633—1713). Jono ir Fabijono Svykovskių fundacija, kuria Vencavų reformatų bažnyčiai dovanota žemė, ant kurios pastatyta bažnyčia, 4 valakus Krovieškių palivarke, 6 valakus Mužvilų k. (1633). Bylos dėl bažnyčios ir klebonijos užpuolimo aktai (1696—1713). Klebonijos ir jos žemės valdų inventoriai (1664, 1693).

VILNIUS (1562—1875). Zygimanto Augusto raštas, kuriuo Vilniaus burmistrai Frydrichui Šulineskiui perduoda šv. Trejybės vienuolyną su jo valdomis (1562). Reformatų santykiai su katalikais (1581—1739). Stepono Batoro raštas dėl tikybų tolerancijos (1581). Reformatų ir katalikų skundimaisi Vilniaus vyskupijai ir ER sinodui dėl tarpusavio tikybinių nesutarimų, persekiojimų, pamokslininkų užpildinėjimų, trukdymų atlikti apeigas; Vilniaus akademijos rektorių Jono Gruževskio, Merkelio Šilingo, Vilniaus vysk. Abraomo Vainos raštai tais reikalais. Bylos dėl Vilniaus evangelikų bažnyčios 1591, 1611 ir 1682 m. suėginimo (1591—1688). Žemės sklypų, namų pardavimo dokumentai (1562—1671). Vilniaus ER sinodo istorija, sąs. 2—4 (XIX a.?). Pamokslai (1872—1875). Bažnyčios inventorius (1716).

VITEBSKAS (1562—1673). Zygimanto Augusto raštas Vitebsko vaivada Steponui Zbaravskiui dėl Vitebsko evangelikų prašymo pasistatyti evangelikų bažnyčią ir mokyti vaikus tikėjimo tiesų (1562). Vilniaus, Baltarusijos ER sinodų susirašinėjimas su Vitebsko ER atstovais dėl paramos evangelikų kunigams, bažnyčios padėties (1615—1644). Bažnyčios reikmenų (XVIII a.?) ir sinodo 1562—1643 m. bylų sąrašai ir kt.

ZEIMELIAI, Kauno pav. (1595—1707). Daratos Zavišienės fundacija, kuria Zeimelių evangelikams užrašo Zeimelių dvaro Zebrių k. 7 valakus žemės (1595). Dovydo Naravniko Zeimelių dvaro dalies fundacija (1634). Vladislavo Komaro ir Onos Komarienės fundacija, kuria užrašo Zeimelių dvaro Zebrių k. ir kitas žemes (1667). Evangelikų bažnyčios ir parapijos 1634—1681 m. steigimo aprašymas. Bylos su katalikais dėl bažnyčios priklausymo evangelikams (1706—1707). Bažnyčios, klebonijos ir Nacevičių palivarko inventorius (1650).

ZEMAITISKES arba NARKUŠKIAI, Lydos pav. (1690—1840). Evangelikų reformatų atstovo Simono Zabelio raštas, kuriuo Zemaitiškųjų arba Narkuškių palivarką ir Kloninių k. įkeičia Steponui Taraškevičiui už 5000 timpų (1694). LDK etmono Liudviko Konstantino Pociėjaus raštas dėl atlyginimo žalos, kariuomenės padarytos dvarui, ir potvarkis, atleidžiantis Zemaitiškes nuo prievolių kariuomenei (1713, 1715). Stepono Taraškevičiaus ir Jono Vaidago bylos aktai dėl Zemaitiškųjų ir Giniūnų žemių ribų (1714—1742). Antano ir Sofijos, Jurgio ir Ievos Chmieliauskų, Stepono Taraškevičiaus giminių, byla su ER atstovais dėl teisės į Zemaitiškųjų palivarką ir Kloninių k. (1757—1766). Zemaitiškųjų palivarko įkeitimo pagal užstoato teisę dokumentai, nuomos sutartys (1768—1822), 1608—1827 m. dokumentų sąrašas (sud. 1834), mokesčių kvitai (1838—1840), inventoriai ir revizijų aktai (1768—1821).

ZIUPRONYS, Ašmenos pav. (1640—1818). Samuelio Tšeceskio fundacija, kuria Ziupronių ER mokyklai ir bažnyčiai užrašo 2000 auksinų (1640). Boguslavo Radvilos raštas dėl namo pastatymo Ziupronių pamokslininkui (1661). Liudvikos Karolinos Radvilaitės fundacija Dubingių, Ziupronių ER bažnyčioms (1687). Ziupronių ER laiškai Radviloms dėl paramos (1668, 1684). Mykolo ir Onos Lanevskių Volkų fundacijos pinigais Ziupronių ir Vilniaus evangelikų reformatų bažnyčioms iš Ziupronių ir Narbutovščiznos dvarų Ašmenos pav. (1744, 1758). Vilniaus vysk. Kazimiero Bžostovskio raštas, draudžiantis įkurti Ziupronių ER parapiją (1693). LDK lauko etmono Mykolo Kaributo Višnioveckio raštai, kuriais Ziupronys atleidžiami nuo karinių prievolių, revizicijų (1702). Bylos aktai dėl Ziupronių ir Naujakaimio palivarkų užpuolimo, turto sunaikinimo (1702—

1708). Vilniaus vysk. Karolio Petro Pancežinskio raštas, kuriuo draudžiama statyti naują kalvinistų bažnyčią (1727); Vilniaus vysk. Mykolo Zenkovičiaus, Krėvos parapijos kunigo Kazimiero Vitkovskio protesto raštai dėl katalikų vertimo dirbti švenčių dienomis Ziupronių dvare, dėl neleistinių civilinių aktų (1732, 1733). Bažnyčios reikmenų sąrašas (1745). Ziupronių dvaro įkeitimo pagal užstato teisę dokumentai, nuomos sutartys (1688—1809), klebonijos mokesčių kvitai (1779—1814), inventoriai ir revizijos aktas (168(4)?—1816), valdų planas (1818).

Be išvardytų vietovių, po keletą, kartais tikėtai po vieną dokumentą ar aktą yra apie šias vietas: Ašmeną, Bagdoniškius, Bartkūniškį, Beičiūnus, Beinoravą, Breslaują, Čadovą, Daumantiškius, Gardiną, Gerulius, Griežę, Gružius, Izabelinę, Kermužę (Naugarduko pav.), Kurtuvėnus, Labūnavą, Lečną, Lintupį (Ašmenos pav.), Mackiškius (Lydos pav.), Mančiūnus, Mantvydus, Medinus, Narbutovščizną (Ašmenos pav.), Naugarduką, Omelėnus (Ašmenos pav.), Palkiškius, Pasvalį, Paškonis, Pelėdnagius, Perkūniškę, Pikelius, Pikeliškes, Pramiežius, Proščicus (Naugarduko pav.), Raguvą, Rogaciūs (Bresto pav.), Rykantus, Rimučius, Sibitiškius, Slucką, Smurgainis, Sokolovą (Drogičino pav.), Stebulius, Stonus, Svyrius, Supraslį (Ašmenos pav.), Šeduvą (Magdeburgo teisių 1654 m. dok.), Silus, Vienžindžius, Vižainius (Suvalkų pav.), Vyžuonas, Zabludovą (Slonimo pav.), Zalpius, Zebrių k., Zerebėnus (Lydos pav.), Žižmą (Lydos pav.) ir kt.

PAMOKSLAI (1843—XIX a. pr.). **RASTVEDYBOS DOKUMENTAI** (1833—1938). Lietuvos evangelikų reformatų kolegijos gaunamųjų ir siunčiamųjų raštų knygos (1819—1922) ir kiti dokumentai.

Jono Cedrovskio, Radvilų dvariškio, 1617—1682 m. dienoraštinių užrašų apie Radvilas („Pamietnik Jana Cedrowskiego...“) nuorašo fragmentas.

1948—1949 m. formuojant ER fondą, į jį pateko pora aktų knygų, kurios tikriausiai nepriklausė sinodo archyvui. Kadangi rankraščiai buvo panaudoti moksliniuose straipsniuose su F 93 šifru, jie palikti šiame fonde. Tai Šiaulių ekonomijos 1636 m. pajamų knyga, apimanti Šiaulių, Radviliškio, Pakruojo, Gruzdžių, Padubysio, Pamušio, Lygumų, Joniškio, Krikštėnų vietas, ir Žemaičių vyskupo stalo valdų 1622 m. generalinius inventorius, kuriame aprašyti Varniai, Viržuvėnai, Alsėdžiai, Žemaičių Kalvarija, Mosėdis, Papilė, Luknės, Kaltinėnai, Krakės, Viduklė, Surviliškis, Girkalnis.

Keliolika dokumentų, rašytų ant pergamento ir buvusių LER sinodo archyve, yra saugoma pergamentų rinkinyje (F 101). Pažymėtina LDK etmono Kristupo Radvilos ir jo žmonos Onos Kiškaitės-Radvilienės fundacija Kėdainių ir Beinoravos evangelikams (1631): Zygimanto Augusto privilegija, patvirtinanti LDK kitatikiams (nekatolikams) lygias teises su katalikais užimti valstybines tarnybas, valdyti žemes (1568), Breslaujos maršalkienės Daratos Podbereskienės fundacija Deltuvos evangelikams (1638), Jono III privilegija, transumuojanti ir patvirtinanti ankstesnes LDK kunigaikščių privilegijas dėl reformatų tikėjimo laisvės (1638) ir kt.

Dalis ER archyvo saugoma MA CBR (F 40).

Jonė Zebrytė